مەككىدە نازىل بولغان — سۈرە قەلەم — 52 ئايەت

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

نٓ ۚ وَٱلْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَآ أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ
مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾ بِأَييِّكُمُ ٱلْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾

ناھايىتى شەپقەتلىك ۋە مېھرىبان اﷲ نىڭ ئىسمى بىلەن باشلايمەن

نۇن. قەلەم بىلەن ۋە ئۇلار يازغان نەرسىلەر بىلەن قەسەمكى﴿1﴾. *(ئى مۇھەممەد!) سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ نېمىتى بىلەن، (مۇشرىكلار ئېيتقاندەك) مەجنۇن ئەمەسسەن*﴿2﴾. *مۇقەررەركى، سەن ئەلۋەتتە ئۈكسىمەس ساۋابقا ئېرىشىسەن*﴿3﴾. *(ئى مۇھەممەد!) سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاققا ئىگىسەن*﴿4﴾. *كەلگۈسىدە قايسىڭلارنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى سەن كۆرىسەن، ئۇلارمۇ كۆرىدۇ*﴿6.5﴾. *شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقۇچىلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ*﴿7﴾.

ئۈزۈپ ئوقۇلىدىغان ئېلىپبە ھەرپلىرى ھەققىدە سۈرە بەقەرەنىڭ بېشىدا بايان قىلىندى. اﷲ تائالانىڭ ﴿ نٓ ﴾ دېگەن ئايىتى اﷲ تائالانىڭ ﴿ قٓ ﴾ ﴿ صٓ ﴾ دېگەن ئايەتلىرىگە ۋە شۇنىڭغا ئوخشاش سۈرىلەرنىڭ بېشىدا كېلىپ ئۈزۈپ ئوقۇلىدىغان ھەرپلەرگە ئوخشاش ھەرپ بولۇپ يۇقىرىدا بۇ ھەقتە تەپسىلي بايان قىلىندى، ئۇنى بۇ يەردە قايتا تەكرالاش ھاجەتسىز.

قەلەمنىڭ تەپسىرى توغرىسىدا

﴿**قەلەم بىلەن ۋە ئۇلار يازغان نەرسىلەر بىلەن قەسەمكى**﴾ بۇ ئايەتنىڭ ئاشكارا مەنىسى خەت يازىدىغان ھەر قانداق قەلەمنى كۆرسىتىدۇ. اﷲ تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئوقۇغىن، پەرۋەردىگارىڭ ئەڭ كەرەملىكتۇر. ئۇ قەلەم بىلەن (خەت يېزىشنى) ئۆگەتتى. ئىنسانغا بىلمىگەن نەرسىلەرنى بىلدۈردى﴾[1] اﷲ تائالا بۇ قەسەم ئارقىلىق ئىنسانلارغا ئاتا قىلغان يېزىشنى ئۆگىتىشتىن ئىبارەت

---

[1] سۈرە ئەلەق 3 ــ 5 ـ ئايەتكىچە.

www.munber.org

نىمىتىنىڭ نەقەدەر ئەھمىيەتلىك ئىكەنلىكىنى بايان قىلىدۇ ۋە ئۇلارنىڭ دىققىتىنى بۇ بۈيۈك نېمەتكە قارىتىدۇ. چۈنكى بىلىمگە يېزىش ئارقىلىق ئېرىشكىلى بولىدۇ.

﴿ۋە ئۇلار يازغان نەرسىلەر بىلەن قەسەمكى﴾ سۆزدى: بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى پەرىشتىلەر بەندىلەرنىڭ ئەمەللىرىدىن يازغان نەرسە بىلەن قەسەمكى دېگەنلىك بولىدۇ، دېدى. باشقا تەپسىرشۇناسلار: بۇ ئايەتتىكى قەلەمدىن الله تائالا ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى يارىتىشتىن 50 مىڭ يىل ئىلگىرى مەخلۇقاتلارنىڭ تەقدىرىنى يازغان چاغدا، تەقدىرنى يېزىشقا بۇيرۇغان قەلەم كۆزدە تۇتۇلىدۇ، دېدى.

ئۇلار بۇ قەلەم ھەققىدە رىۋايەت قىلىنغان ھەدىسلەرنى بايان قىلدى. ئىبنى ئەبۇھاتەم ۋەلىد ئىبنى ئۇبادەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئاتام سەكراتقا چۈشۈپ قالغان چاغدا، مېنى چاقىرىپ مۇنداق دېدى: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى ئاڭلىدىم: «شەك ـ شۈبھىسىزكى، الله تۇنجى قىلىپ قەلەمنى ياراتتى، ئاندىن ئۇنىڭغا: يازغىن، دېدى. قەلەم: ئى پەرۋەردىگارىم! نېمىنى يازىمەن؟ دېدى. الله: تەقدىرنى ۋە تاكى قىيامەتكىچە، تائەبەتكىچە بولىدىغان ئىشلارنى يازغىن، دېدى» بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەھمەد ۋە تىرمىزى قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ كاتتىلىقىنى بىلدۈرۈش ئۈچۈن قەلەم بىلەن قەسەم قىلغانلىقى توغرىسىدا

﴿(ئى مۇھەممەد!) سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ نېمىتى بىلەن، (مۇشرىكلار ئېيتقاندەك) مەجنۇن ئەمەسسەن﴾ يەنى الله غا ھەمدۇ سانا بولسۇنكى، سەن سېنىڭ قەۋمىڭدىن سەن ئېلىپ كەلگەن ھىدايەتنى ۋە روشەن ھەقىقەتنى ئىنكار قىلغان، بۇ ھەقتە سېنى سارائغا ئوخشاتقان نادانلار ئېيتقاندەك مەجنۇن ئەمەسسەن.

﴿مۇقەررەركى، سەن ئەلۋەتتە ئۈكسىمەس ساۋابقا ئېرىشىسەن﴾ يەنى سەن پەرۋەردىگارىڭنىڭ ئەمر ـ پەرمانىنى ئىنسانلارغا يەتكۈزگەنلىكىڭ، ئۇلارنىڭ ساڭا يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە سەۋر قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن كاتتا ئەجىرگە، ئۈزۈلۈپ قالمايدىغان ۋە توختاپ قالمايدىغان ھېسابسىز، بۈيۈك ساۋابقا ئېرىشىسەن. بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دېگەن: ﴿(بۇ ئۇلارغا قىلىنغان) ئۈزۈلۈپ قالمايدىغان ئىنئامدۇر﴾[1] ﴿پەقەت ئىمان ئېيتقان، ياخشى ئەمەللەرنى قىلغانلار بۇنىڭدىن مۇستەسنا. بۇلارغا ئۈزۈلمەس ساۋاب بېرىلىدۇ﴾[2] مۇجاھىد: ﴿ئۈكسىمەس ساۋابقا ئېرىشىسەن﴾ دېگەن ئايەتنى: ھېسابسىز ساۋابقا ئېرىشىسەن دەپ تەپسىر قىلغان. بۇ سۆز يۇقىرىدا ئېيتقانلىرىمىزنى تەكىتلەيدۇ.

﴿سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاقتا ئىكسەن﴾ دېگەن ئايەتنىڭ تەپسىرى توغرىسىدا

﴿(ئى مۇھەممەد!) سەن ھەقىقەتەن بۈيۈك ئەخلاقتا ئىكسەن﴾ ئەۋفى ئىبنى ئابباسنىڭ بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئى مۇھەممەد! سەن ھەقىقەتەن ئىسلامدىن ئىبارەت كاتتا دىن ئۈستىدەدۇرسەن. مۇجاھىد، ئەبۇمالىك، سۆددى، رەبىئى ئىبنى ئەنەس، زەھھاك ۋە ئىبنى زەيد قاتارلىقلارمۇ مۇشۇنداق دېگەن.

---

[1] سۈرە ھود 108 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
[2] سۈرە تىن 6 ـ ئايەت.

www.munber.org

سەئىد ئىبنى ئەبۇئۇرۇۋە قەتادەنىڭ بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: بىزگە خەۋەر قىلىنىشىچە سەئىد ئىبنى ھىشام ئائىشەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەخلاقى ھەققىدە سورىغاندا، ئائىشە: سەن قۇرئان ئوقۇمامسەن؟ دېگەن. سەئىد: مەن قۇرئان ئوقۇيمەن، دېگەن. ئائىشە: شەك ـ شۈبھىسىزكى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئەخلاقى قۇرئان ئىدى دېگەن. بۇنى ئابدۇررازاقمۇ مۇشۇنىڭغا ئوخشاش رىۋايەت قىلغان، بۇنى ئىمام مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى، پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قۇرئان كەرىمنىڭ بۇيرۇقلىرىغا ۋە چەكلىمىرىگە چىڭ ئېسىلغان بولۇپ، ئۆزىدە يارىتىلغان (قۇرئانغا مۇناسىپ كەلمەيدىغان بەزى) تەبىئى مىجەزىنى تاشلاپ، قۇرئان كەرىمنى ئۆزىگە ئىسىل سۈپەت ۋە ئەخلاق ئۆلچىمى قىلىپ ئۆزلەشتۈرگەن. قۇرئان كەرىم نېمىگە بۇيرۇسا، شۇنى قىلغان، نېمىدىن توسسا شۇنى قىلمىغان. بۇ ئىسىل ئەخلاقلاردىن سىرت يەنە الله تائالا ئۇنىڭدا ياراتقان ھايالىق، سېخىلىق، باتۇرلۇق، كەچۈرۈمچان ۋە مېھرىبانلىق قاتارلىق كاتتا ئەخلاقلار بار. ئۇنىڭدا ھەر قانداق ئېسىل ۋە گۈزەل ئەخلاقلار تېپىلىدۇ.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم ئەنەسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا 10 يىل خىزمەت قىلدىم. ئۇ ماڭا بىر قېتىممۇ ”ئوھۇي“ دەپ باقمىدى، ئۇ مەن قىلغان بىرەر ئىشنى: نېمىشقا بۇ ئىشنى قىلدىڭ؟ دەپ باقمىدى، مەن قىلمىغان بىرەر ئىشنى: بۇ ئىشنى قىلساڭ بولمامدۇ؟ دەپمۇ باقمىدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەڭ ياخشى ئەخلاقلىق ئادەم ئىدى. مەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ ئالقىنىدىن يۇمشاقراق نە يىپەك، نە شاي. تەردىن بەكرەك خۇشپۇراق چىقىدىغان نە مىسك، نە ئەتىر پۇراپ باقمىدىم.

ئىمام بۇخارى بەرانىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئەڭ چىرايلىق يۈزلۈك ۋە ئەڭ ياخشى ئەخلاقلىق ئىدى. ئۇ ئېگىزمۇ ئەمەس، پاكامۇ ئەمەس ئوتتۇرا بوي ئادەم ئىدى. بۇ ھەقتە رىۋايەت قىلىنغان ھەدىسلەر ناھايىتى كۆپتۇر.

ئىمام ئەھمەد ئائىشەنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام نە بىرەر خىزمەتچىسىنى، نە ئايالىنى، نە بىرەر نەرسىنى بىرەر كاچات ئۇرۇپ باقمىدى. الله يولىدا جىھاد قىلىپ دۈشمەننى ئۇرۇش بۇنىڭدىن مۇستەسنا، ئۇنىڭغا ئىككى ئىشتىن بىرىنى تاللاش ئىختىيارلىقى بېرىلسە، تاللىغان ئىشتا گۇناھلا بولمىسا، ئۇ بۇ ئىككى ئىشنىڭ ئاسىنىنى تاللاشنى ياخشى كۆرەتتى. ئەگەر گۇناھ بولىدىغان ئىش بولسا، گۇناھتىن ئەڭ يىراق تۇراتتى. ئۇ ئۆزىگىلا ئالاقىدار بىرەر ئىشتا ئۆزى ئۈچۈن ھېچ ئادەمدىن ئىنتىقام ئالمىدى، ئۇ پەقەت الله چەكلىگەن ئىشلارغا تاجاۋۇز قىلىنغاندىلا غالىب ۋە بۈيۈك الله نىڭ رازىلىقى ئۈچۈن ئىنتىقام ئالدى.

ئىمام ئەھمەد، ئەبۇھۆرەيرەدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مەن پەقەت ياخشى ئەخلاقلارنى مۇكەممەللەشتۈرۈش ئۈچۈن پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىلدىم».

﴿كەلگۈسىدە قايسىڭلارنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى سەن كۆرىسەن، ئۇلارمۇ كۆرىدۇ﴾ ئى مۇھەممەد! كەلگۈسىدە سەن كىمنىڭ گۇمراھ ۋە مەجنۇن ئىكەنلىكىنى بىلىسەن، سېنى ئىنكار قىلغان ۋە ساڭا قارشى چىققانلارمۇ بىلىدۇ. بۇ ھەقتە الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇلار ئەتە (يەنى ئاخىرەتتە) كىمنىڭ يالغانچى، مۇتەكەببىر ئىكەنلىكىنى بىلىدۇ﴾[1] ﴿شۈبھىسىزكى، بىز ياكى سىلەر چوقۇم ھىدايەتتىدۇرمىز، يا روشەن گۇمراھلىقتىدۇرمىز﴾[2].

---

[1] سۈرە قەمەر 26 ـ ئايەت

[2] سۈرە سەبەئ 24 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.

www.munber.org

ئىبنى جۇرەيج تەپسىرى بولۇۋاتقان بۇ ئايەت ھەققىدە ئىبنى ئابباسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: قىيامەت كۈنىدە قايسىڭلارنىڭ مەجنۇن ئىكەنلىكىنى سەن بىلىسەن، ئۇلارمۇ بىلىدۇ.

﴿**شۈبھىسىزكى، سېنىڭ پەرۋەردىگارىڭ ئۆزىنىڭ يولىدىن ئازغانلارنى ئوبدان بىلىدۇ، ھىدايەت تاپقۇچىلارنىمۇ ئوبدان بىلىدۇ**﴾ يەنى اللە تائالا سىلەر ۋە ئۇلاردىن ئىبارەت ئىككى گۇرۇھنىڭ قايسىنىڭ ھىدايەت تاپقۇچى ۋە قايسىنىڭ ھەقتىن ئاداشقان گۇرۇھ ئىكەنلىكىنى ئوبدان بىلىدۇ.

* * * * * * *

فَلَا تُطِعِ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّواْ لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾
هَمَّازٍ مَّشَّآءِۭ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَن كَانَ ذَا مَالٍ
وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَـٰتُنَا قَالَ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾ سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾

ئىنكار قىلغۇچىلارغا ئىتائەت قىلمىغىن[8]. ئۇلار سېنىڭ ئۆزلىرى بىلەن مادارا قىلىشىڭنى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىنىڭ (سەن بىلەن) مادارا قىلىشىنى ئارزۇ قىلىدۇ[9]. قەسەمخور، پەس، غەيۋەتخور، سۇخەنچى، بېخىل، ھەددىدىن ئاشقۇچى، گۇناھكار، قوپال، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھارامدىن بولغان ئادەم (يەنى ۋەلىد ئىبنى مۇغىرە) گە ئىتائەت قىلمىغىن[10 - 13]. بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئۇنىڭغا ئوقۇپ بېرىلسە، ئۇنىڭ مال ـ مۈلكى ۋە ئوغۇللىرى بولغانلىقى ئۈچۈن، «(بۇ) بۇرۇنقىلارنىڭ ھېكايىلىرىدۇر» دەيدۇ[14 - 15]. ئۇنىڭ بۇرنىنى داغلاپ بەلگە سالىمىز[16].

ھەقنى ئىنكار قىلغۇچى كاپىرلارنىڭ بىسىمىنى، پىكىر تەلەپلىرىنى قوبۇل قىلىشتىن توسۇش ۋە ئۇلارنىڭ يېرىم يولدا ئۇچرىشىشنى خالايدىغانلىقى توغرىسىدا

اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: خۇددى بىز ساڭا توغرا شەرىئەتنى ۋە بۈيۈك ئەخلاقنى نېمەت قىلىپ ئاتا قىلغىنىمىزدەك ﴿**ئىنكار قىلغۇچىلارغا ئىتائەت قىلمىغىن. ئۇلار سېنىڭ ئۆزلىرى بىلەن مادارا قىلىشىڭنى، شۇنىڭ بىلەن ئۆزلىرىنىڭ (سەن بىلەن) مادارا قىلىشىنى ئارزۇ قىلىدۇ**﴾ بۇ ئايەت ھەققىدە ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: ئەگەر سەن ئۇلارنىڭ ئۆز ئىلاھلىرىغا ئىبادەت قىلىشىغا رۇخسەت قىلساڭ، ئۇلارمۇ سېنىڭ ئۆز ئىلاھىڭغا ئىبادەت قىلىشىڭغا رۇخسەت قىلىدۇ. مۇجاھىد مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار سېنىڭ بۇ ھەق يولنى تاشلاپ ئۆزلىرىنىڭ باتىل ئىلاھلىرىغا مايىل بولۇشۇڭنى ئارزۇ قىلىشىدۇ.

﴿**قەسەمخور، پەس، غەيۋەتخور، سۇخەنچى، بېخىل، ھەددىدىن ئاشقۇچى، گۇناھكار، قوپال، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھارامدىن بولغان ئادەم (يەنى ۋەلىد ئىبنى مۇغىرە) گە ئىتائەت قىلمىغىن**﴾ بۇ شۇنىڭ ئۈچۈندۇركى، يەسكەش، يالغانچى، دەلىل ـ پاكىتتا ئاجىز كەلگەنلىكى ئۈچۈن ھەر زامان ۋە ھەر ۋاقىت اللە تائالانىڭ ئىسىملىرىنى قوللىنىپ ۋە ئۇنى نامۇۋاپىق ئورۇندا ئىشلىتىپ، يالغان قەسەملەرنى قىلىش ئارقىلىق قوغدىنىدۇ.

﴿**سۇخەنچى**﴾ يەنى كىشىلەرنىڭ ئارىسىنى بۇزۇش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قاتراپ يۈرۈپ گەپ توشۇغۇچى، ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرىنى جاراھەتلەندۈرۈپ سىلە ـ رەھىمنى ئۈزگۈچى.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم تاۋۇستىن ئىبنى ئابباسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئىككى قەبرىنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ مۇنداق دېدى: «بۇ قەبرىدىكىلەرگە

www.munber.org

ھەققەن ئازاب قىلىنىۋېتىپتۇ، ئۇلار چوڭ گۇناھ تۆپەيلىدىن ئازاب قىلىنماپتۇ. بەلكى ئۇلارنىڭ بىرى دۇنيادىكى چاغدا كىيىمگە سىيدۈكنىڭ چاچراپ كېتىشىدىن ساقلانمايدىغان، يەنە بىرى كىشىلەر ئارىسىدا سۆز توشۇپ ئاداۋەت تېرىيدىغان ئادەم ئىكەن». بۇ ھەدىسنى ئىمام ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئەھمەد، ھۇزەيفىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «كىشىلەرنىڭ سۆزىنى ئوغرىلىقچە تىڭشىغۇچى جەننەتكە كىرەلمەيدۇ». بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى ۋە نەسەئى قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

﴿بېخىل، ھەددىدىن ئاشقۇچى، گۇناھكار﴾ يەنى ئۇ بېخىللىق قىلىپ ئۈستىگە ۋاجىب بولغان نەرسىنى بەرمەيدۇ ۋە قولىدىكى ياخشىلىق قىلىشقا تېگىشلىك ئىشلارنى قىلمايدۇ. اللە ھالال قىلىپ بەرگەن نەرسىنى ئىستېمال قىلىشتا يولغا قويۇلغان بەلگىلىمىلەردىن ئاشۇرۇۋېتىدۇ، ھارام قىلىنغان ئىشلارنى قىلىپ گۇناھ ئۆتكۈزىدۇ.

﴿قوپال، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھارامدىن بولغان ئادەم﴾ بۇ ئايەتتىكى ”قوپال“ دېگەن سۆزدىن مەجەزى توڭ، باغرى قاتتىق، مۇز چىراي ۋە بېخىل ئادەم كۆزدە تۇتۇلىدۇ.

ئىمام ئەھمەد، ھارىسە ئىبنى ۋەھبتىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «مەن سىلەرگە جەننەت ئەھلىدىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ ئاجىز، كىشىلەر تەرىپىدىن كەمسىتىلىدىغان، ئەگەر اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەم قىلسا، ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىدىغان ھەر بىر ئادەم جەننەت ئەھلىدۇر. مەن سىلەرگە دوزاخ ئەھلىدىن خەۋەر بېرەيمۇ؟ قوپال، باغرى قاتتىق ۋە ھەققىدىن باش تارتقۇچى ھەر بىر ئادەم دوزاخ ئەھلىدۇر». ۋەكىئنىڭ رىۋايىتىدە: «قوپال، باغرى قاتتىق، مۇز چىراي ۋە بېخىل ھەر بىر ئادەم دوزاخ ئەھلىدۇر» دېيىلگەن. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى، مۇسلىم، تىرمىزى، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلارمۇ رىۋايە قىلغان.

ئىمام بۇخارى ﴿قوپال، ئۇنىڭ ئۈستىگە ھارامدىن بولغان ئادەم﴾ دېگەن ئايەت ھەققىدە ئىبنى ئابباسنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئۇ كىشى قۇرەيش قەبىلىسىدىن بولۇپ، ئەن سىپىلىنغان قويغا ئوخشاش ئەسكى نامى بار ئادەم ئىدى. بۇنىڭ مەنىسى ئۇ، ئەن سېلىنغانلىقتىن قويلار ئارىسىدا ئاسان تونۇلىدىغان مەشھۇر قويغا ئوخشاش دېگەنلىك بولىدۇ. ئەرەبلەر نىكاھسىز تۇغۇلغان ئادەمنى ھارامدىن بولغان ئادەم دەيدۇ. ئىبنى جەرىر ۋە بىر قانچە ئىماملار شۇنداق دېگەن.

﴿بىزنىڭ ئايەتلىرىمىز ئۇنىڭغا ئوقۇپ بېرىلسە، ئۇنىڭ مال - مۈلكى ۋە ئوغۇللىرى بولغانلىقى ئۈچۈن، «(بۇ) بۇرۇنقىلارنىڭ ھېكايىلىرىدۇر»، دەيدۇ﴾ اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: اللە ئۇنىڭغا نېمەت قىلىپ بەرگەن مال - مۈلۈك ۋە ئوغۇللارنىڭ بەدىلىگە ئۇ غالىب ۋە بۈيۈك اللە نىڭ ئايەتلىرىگە كاپىر بولدى، اللە دىن يۈز ئۆرۈدى ۋە اللە نىڭ ئايەتلىرىنى بۇرۇنقىلارنىڭ ھېكايىلىرىدىن ئېلىنغان يالغان سۆزلەردۇر دەپ بىلجىرلىدى. اللە تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿(ئى مۇھەممەد!) مەن تەنھا ياراتقان كىشىنى (يەنى ۋەلىد ئىبن مۇغىرەنى) ماڭا قويۇۋەت. ئۇنىڭغا نۇرغۇن مال بەردىم. ئۇنىڭغا كۆز ئالدىدا تۇرىدىغان ئوغۇللارنى بەردىم. ئۇنىڭ ئابرۇيىنى ئۆستۈردۈم. ئاندىن ئۇ يەنە كۆپ بېرىشىمنى تەمە قىلىدۇ. ياق، (يەنى ئۇنىڭ خالىغىنى بولمايدۇ)، چۈنكى ئۇ بىزنىڭ ئايەتلىرىمىزگە قارشى چىقتى. ئۇنىڭغا قاتتىق ئازابنى تېتىتىمەن. ئۇ (پەيغەمبەر ۋە قۇرئان ھەققىدە) ئويلاندى، (قۇرئان توغرۇلۇق نېمە دېيىشنى ۋە قانداق بوھتان قىلىشنى) پىلانلىدى. لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى. يەنە لەنەت بولسۇنكى، ئۇ قانداق پىلانلىدى. ئاندىن ئۇ قارىدى. ئاندىن قوشۇمىسىنى تۈردى ۋە چىرايىنى

www.munber.org

پۈرۈشتۈردى. ئاندىن (ئىماندىن) يۈز ئۆرۈدى (پەيغەمبەرگە ئەگىشىشتىن) تەكەببۇرلۇق بىلەن باش تارتتى. «بۇ (كالامۇللاھ ئەمەس) پەقەت ئۆگىنىلگەن سېھىردۇر، بۇ پەقەت ئىنسان سۆزىدۇر» دېدى. ئۇنى مەن سەقەرگە (يەنى دوزاخقا) سالىمەن. سەقەرنىڭ نېمىلىكىنى قانداق بىلەلەيسەن؟ ئۇ ھېچ نەرسىنى قالدۇرمايدۇ، قويمايدۇ (بەلكى كۆيدۈرۈپ تاشلايدۇ). ئۇ (چوڭلۇقىدىن) ئىنسانلارنىڭ (كۆزلىرىگە يىراق مۇساپىلەردىن) كۆرۈنۈپ تۇرىدۇ. ئۇنىڭغا 19 پەرىشتە مۇئەككەلدۇر﴾[1].

﴿**ئۇنىڭ بۇرنىنى داغلاپ بەلگە سالىمىز**﴾ ئىبنى جەرىر بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: بىز ئۇنىڭ ئىشىنى روشەن ۋە ئوچۇق بايان قىلىمىز، ھەتتا ئۇنى ھەممە ئادەم بىلىپ كېتىدۇ، ئۇنىڭ ئىشى ئۇلارغا خۇددى بۇرۇنلىرى داغلاپ بەلگە سېلىنغان ئادەملەر ھەممىگە تونۇلۇپ كەتكەندەك مەخپىي قالمايدۇ. باشقا تەپسىرشۇناسلار بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى: ئۇنىڭ يۈزىگە دوزاخ ئەھلىنىڭ يۈزلىرىگە سېلىنىدىغان بەلگىنى سالىمىز. يەنى قىيامەت كۈنى ئۇنىڭ يۈزىنى قارا قىلىۋېتىمىز دېگەنلىك بولىدۇ. دەيدۇ.

* * * * * * *

إِنَّا بَلَوْنَٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا۟ لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾
فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا۟ مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ
ٱغْدُوا۟ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَٱنطَلَقُوا۟ وَهُمْ يَتَخَٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾ أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ
عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا۟ عَلَىٰ حَرْدٍ قَٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ
مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ
﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَٰوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَٰغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن يُبْدِلَنَا
خَيْرًا مِّنْهَآ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ
﴿٣٣﴾

شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارنى (يەنى مەككە ئاھالىسىنى) مەلۇم باغنىڭ ئىگىلىرىنى سىنىغاندەك (قەھەتچىلىك، ئاچارچىلىققا دۇچار قىلىش بىلەن) سىنىدۇق. ئۇلار (يەنى باغنىڭ ئىگىلىرى) ئۇنىڭ مېۋىلىرىنى (كەمبەغەللەر ئۇقمىسۇن، ئۇلارغا ھېچ نەرسە بەرمەيلى دېيىشىپ) سەھەردىلا ئۈزۈۋېلىشقا قەسەم ئىچىشكەن ئىدى﴿17﴾. ئۇلار خۇدا خالىسا دېمىگەن ئىدى﴿18﴾. ئۇلار ئۇخلاۋاتقاندا، باغقا پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ئازاب (يەنى يانغىن) نازىل بولۇپ، باغ (كۆيۈپ) قاپقارا كۆلدەك بولۇپ قالدى﴿20-19﴾. ئۇلار: «ئەگەر (مېۋىلەرنى) ئۈزمەكچى بولساڭلار باغقا بېرىڭلار» دەپ، ئەتىگەندە بىر ـ بىرىنى توۋلاشتى﴿22-21﴾. ئۇلار ماڭدى، يولدا كېتىۋېتىپ: «بۈگۈن باغقا ھەرگىز بىر مىسكىنمۇ كىرمىسۇن» دېيىشىپ پىچىرلاشتى﴿24-23﴾. ئۇلار: (مىسكىنلەرنى باغقا كىرىشتىن) توسيالايمىز دېگەن

[1] سۈرە مۇددەسسىر 11 ـ 30 ـ ئايەتكىچە.

www.munber.org

ئوي بىلەن، ئەتىگەندە تۇرۇشتى﴿25﴾. ئۇلار باغنىڭ (كۆيۈپ قاپقارا بولۇپ كەتكەنلىكىنى) كۆرۈپ: «بىز ھەقىقەتەن ئېزىپ قېلىپتۇق، ياق بىز (باغنىڭ مېۋىسىدىن) قۇرۇق قېلىپتۇق» دېدى﴿26 - 27﴾. ئۇلارنىڭ ياخشىسى (يەنى ئەڭ ئەقىللىقى): «سىلەر نېمىشقا اللەغا تەۋبە قىلىپ تەسبىھ ئېيتمايسىلەر دېمىگەنمىدىم؟» دېدى﴿28﴾. ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! سېنى پاك ئېتىقاد قىلىمىزكى، بىز (مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى مەنئى قىلىش بىلەن) ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇق» دېدى﴿29﴾. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بىر - بىرىگە قارىشىپ ئۆزئارا مالامەت قىلىشتى﴿30﴾. ئۇلار دېيىشتى: «ۋاي بىزگە! بىز ھەقىقەتەن ھەددىمىزدىن ئېشىپتۇق﴿31﴾. ئۈمىدكى، پەرۋەردىگارىمىز بىزگە بۇنىڭدىن ياخشىراق باغنى بەرگەي، بىز ئەلۋەتتە پەرۋەردىگارىمىزدىن ئۈمىد قىلغۇچىلارمىز»﴿32﴾. ئازاب مانا مۇشۇنداقتۇر (يەنى قۇرەيشكىمۇ باغ ئىگىلىرىگە چۈشكەن ئازاب چۈشىدۇ). ئەگەر ئۇلار بىلسە، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ قاتتىقتۇر﴿33﴾.

كاپىرلارنىڭ ئەمەلىنىڭ بىكار بولۇپ كېتىدىغانلىقىنىڭ مىسالى توغرىسىدا

اللە تائالا بۇنى قۇرەيش كاپىرلىرىغا مىسال قىلىپ كۆرسەتتى. اللە تائالا ئۇلارغا مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامنى پەيغەمبەر قىلىپ ئەۋەتىپ، بۇ بۈيۈك رەھمەتنى ئۇلارغا ئاتا قىلدى ۋە بۇ كاتتا نېمەتنى بەردى. بىراق ئۇلار ئۇنى يالغانغا چىقىرىش، پەيغەمبەرلىكنى ئىنكار قىلىش ۋە ئۇنىڭغا قارشى ئۇرۇش قوزغاش بىلەن جاۋاپ قايتۇردى. شۇڭا اللە تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**شۈبھىسىزكى، بىز ئۇلارنى (يەنى مەككە ئاھالىسىنى) مەلۇم باغنىڭ ئىگىلىرىنى سىنىغاندەك (قەھەتچىلىك، ئاچارچىلىققا دۇچار قىلىش بىلەن) سىنىدۇق**﴾ بۇ باغ ھەر تۈرلۈك مېۋىلەرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان باغ ئىدى. ﴿**ئۇلار (يەنى باغنىڭ ئىگىلىرى ئۇنىڭ مېۋىلىرىنى (كەمبەغەللەر ئۇقمىسۇن، ئۇلارغا ھېچ نەرسە بەرمەيلى دېيىشىپ) سەھەردىلا ئۈزۈۋېلىشقا قەسەم ئىچىشكەن ئىدى**﴾ يەنى ئۇلار كەمبەغەللەر ۋە سائىللارنىڭ بىلىپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئۇنىڭ مەھسۇلاتىنىڭ ھەممىسىنى ئۆزلىرىلا ئېلىۋېلىش، ئۇنىڭدىن ھېچ نەرسىنى سەدىقە بەرمەسلىك ئۈچۈن باغنىڭ مېۋىلىرىنى تاڭ ئېتىشتىن بۇرۇن ئۈزۈۋېلىشقا ئۆزئارا قەسەم ئىچىشكەن ئىدى.

﴿**ئۇلار خۇدا خالىسا دېمىگەن ئىدى**﴾ يەنى ئۇلار قەسەم قىلغان چاغدا، اللە خالىسا دېمىگەن ئىدى. شۇڭا اللە تائالا ئۇلارغا قەسەملىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش پۇرسىتىنىمۇ بەرمىگەنلىكىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئۇلار ئۇخلاۋاتقاندا، باغقا پەرۋەردىگارىڭ تەرىپىدىن ئازاب (يەنى يانغىن) نازىل بولۇپ، باغ (كۆيۈپ) قاپقارا كۆلدەك بولۇپ قالدى**﴾ يەنى بۇ ئازاب ئاسماندىن چۈشكەن ئاپەت ئىدى. ئىبنى ئابباس بۇ ئايەت ھەققىدە مۇنداق دەيدۇ: باغ كۆيۈپ گويا كېچىنىڭ قاراڭغۇلۇقىغا ئوخشاش قاپقارا بولۇپ قالدى. سۇددى ۋە سەۋر مۇنداق دەيدۇ: بۇ باغ ئورۇپ تاشلىنىپ بولۇنغان زىرائەتلەرگە، يەنى قۇرۇق ئوت - چۆپلەرگە ئوخشاپ قالدى.

﴿**ئۇلار: «ئەگەر (مېۋىلەرنى) ئۈزمەكچى بولساڭلار باغقا بېرىڭلار» دەپ، ئەتىگەندە بىر - بىرىنى توۋلاشتى**﴾ يەنى سۈبھى ۋاقتى بولغاندا ئۇلار مېۋىلەرنى ئۈزۈۋېلىشقا بېرىش ئۈچۈن بىر - بىرىنى چاقىرىشتى. ﴿**ئۇلار ماڭدى، يولدا كېتىۋېتىپ: «بۈگۈن باغقا ھەرگىز بىر مىسكىنمۇ كىرمىسۇن» دېيىشىپ پىچىرلاشتى**﴾ يەنى ئۇلار سۆزلىرىنى ھېچكىم ئاڭلاپ قالمىسۇن دەپ ئۆزئارا پەس ئاۋازدا پىچىرلىشىپ بىر - بىرىگە: بۈگۈن بىرىمۇ پېقىرنىڭ باغقا كىرىشىگە ئىمكان بەرمەڭلار، دېيىشتى. بۈيۈك ۋە يۈكسەك اللە بۇ ئايەت ئارقىلىق ئۇلارنىڭ پىچىرلاشلىرىنى ئېچىپ تاشلاپ، ئۆزىنىڭ سىرلارنى ۋە يوشۇرۇن پىچىرلاشلارنى بىلىدىغانلىقىنى بايان قىلدى.

www.munber.org

﴿**ئۇلار: (مىسكىنلەرنى باغقا كىرگۈزمەسلىك ئۈچۈن) تۇيۇلمىسۇن دېگەن ھالدا بىر-بىرىگە پىچىرلاپ ماڭدى**﴾ ...

﴿**ئۇلار: (مىسكىنلەرنى باغقا كىرىشتىن) توسىيالايمىز دېگەن ئوي بىلەن، ئەتىگەندە تۇرۇشتى.**
ئۇلار باغنىڭ (كۆيۈپ قاپقارا بولۇپ كەتكەنلىكىنى) كۆرۈپ: «**بىز ھەقىقەتەن ئېزىپ قېلىپتۇق، ياق بىز (باغنىڭ مېۋىسىدىن) قۇرۇق قېلىپتۇق**» دېدى﴾ يەنى ئۇلار ئويلىغانلىرىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا قاتتىق ئىشەنچ باغلاپ ئورۇنلىرىن ناھايىتى سەھەر تۇرۇشتى. ئۇلار باغقا يېتىپ بېرىپ باغنىڭ خۇددى غالىب ۋە بۈيۈك الله ئايەتتە ئېيتقان ھالەتكە كېلىپ قالغانلىقىنى كۆردى. بۇ باغ ھەقىقەتەن گۈزەل، چىرايلىق ۋە سانجاق ـ سانجاق مېۋىلىك ھالىتىدىن ھېچ نەرسىسىدىن پايدىلانغىلى بولمايدىغان، قاپقارا ۋە ھېچ نەرسە يوق، قۇرۇق ھالەتكە كېلىپ قالغان ئىدى. ئۇلار بۇ ئەھۋالنى كۆرۈپ بىز يولدىن ئېزىپ كەتكەن ئوخشايمىز دەپ ئويلاپ قالدى. شۇڭا ئۇلار: ﴿**بىز ھەقىقەتەن ئېزىپ قېلىپتۇق**﴾ يەنى خاتا يولغا كىرىپ قېلىپ باغقا بارىدىغان يولدىن ئېزىپ قېلىپتۇق دېيىشتى. كېيىن ئۇلار كۆيۈپ قاپقارا بولۇپ كەتكەن بۇ باغنىڭ ئۆزلىرىنىڭ بېغى ئىكەنلىكىنى جەزىملەشتۈرۈپ ﴿**ياق بىز (باغنىڭ مېۋىسىدىن) قۇرۇق قېلىپتۇق**﴾ يەنى: ياق، ئەكسىچە بۇ باغ بىزنىڭ بېغىمىزنىڭ دەل ئۆزى شۇ، لېكىن بىز باغدىن ئالىدىغان نېسىۋىمىزدىن قۇرۇق قېلىپتۇق، دېيىشتى.

﴿**ئۇلارنىڭ ياخشىسى**﴾ ئىبنى ئابباس، مۇجاھىد، سەئىد ئىبنى جۇبەير، ئىكرىمە، مۇھەممەد ئىبنى كەئب، رەبىئ ئىبنى ئەنەس، زەھھاك ۋە قەتادە قاتارلىقلار مۇنداق دەيدۇ: ئۇلارنىڭ ئەڭ ئادىللىراقى ۋە ياخشىراقى: ﴿«**سىلەر نېمىشقا اللهغا تەۋبە قىلىپ تەسبىھ ئېيتمايسىلەر دېمىگەنمىدىم؟**» دېدى﴾ مۇجاھىد، سۇددى ۋە ئىبنى جۇرەيج قاتارلىقلار بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى، نېمىشقا الله خالىسا دېمەيسىلەر دېمىگەنمىدىم دېگەنلىك بولىدۇ، دېدى. سۇددى يەنە: ئۇ زاماندا ئۇلارنىڭ الله خالىسا دېيىشى تەسبىھ ئېيتىش بىلەن بولاتتى، دېدى. ئىبنى جەرىر: ئۇ بىراۋنىڭ الله خالىسا دېگەن سۆزىدىن ئىبارەتتۇر دېدى. بەزى تەپسىرشۇناسلار: بۇ ئايەتنىڭ ئەسلى مەنىسى: نېمىشقا الله سىلەرگە ئاتا قىلغان ۋە نېمەت قىلىپ بەرگەن نەرسىگە شۈكۈر قىلىپ اللهغا تەسبىھ ئېيتمايسىلەر دېگەنلىك بولىدۇ، دېدى.

﴿**ئۇلار: «پەرۋەردىگارىمىز! سېنى پاك ئېتىقاد قىلىمىزكى، بىز (مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى مەنئى قىلىش بىلەن) ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇق» دېدى**﴾ ئۇلار ئىبادەتكە ئىبادەت پايدا بەرمەيدىغان چاغدا يۈزلەندى، قىلمىشلىرىغا پۇشايمان قىلدى ۋە گۇناھلىرىنى ئېتىراپ قىلىش ئۇنىڭغا ئەسقاتمايدىغان چاغدا ئېتىراپ قىلدى. شۇڭا ئۇلار: ﴿**بىز (مىسكىنلەرنىڭ ھەققىنى مەنئى قىلىش بىلەن) ھەقىقەتەن زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇق» دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇلار بىر ـ بىرىگە قارىشىپ ئۆزئارا مالامەت قىلىشتى**﴾ يەنى ئۇلار بەزىلەرنىڭ مىسكىنلەرنىڭ مېۋىلەردىن ئۈزۈۋېلىش ھەققىنى مەنئى قىلىشتا چىڭ تۇرغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارغا مالامەت قىلىشتى. ئۇلارنىڭ ئۆزئارا بەرگەن جاۋابى پەقەت خاتالىقلىرىنى ۋە گۇناھلىرىنى ئېتىراپ قىلىشتىنلا ئىبارەت بولدى ﴿**ئۇلار دېيىشتى: «ۋاي بىزگە! بىز ھەقىقەتەن ھەددىمىزدىن ئېشىپتۇق**﴾ يەنى بىز باشقىلارنىڭ ھەققىگە تاجاۋۇز قىلىپ ئۆزىمىزگە زۇلۇم قىلىپتۇق، ھەددىمىزدىن ئېشىپتۇق ۋە چەكلىمىدىن ئۆتۈپ كېتىپتۇق، شۇنىڭ بىلەن بىزگە مۇشۇنداق مۇسىبەت يېتىپتۇ.

﴿**ئۈمىدكى، پەرۋەردىگارىمىز بىزگە بۇنىڭدىن ياخشىراق باغنى بەرگەي، بىز ئەلۋەتتە پەرۋەردىگارىمىزدىن ئۈمىد قىلغۇچىلارمىز**﴾ بەزى تەپسىرشۇناسلار: ئۇلار الله دىن ئۆزلىرىگە ئۇ باغدىن ياخشىراق بىر باغنى بۇ دۇنيادىلا بېرىشىنى ئۈمىد قىلىشتى دەيدۇ. يەنە بەزىلەر: ئۇلار الله دىن ئۆزلىرىگە ئاخىرەتتە ئۇ باغنىڭ ساۋابىنى بېرىشنى ئۈمىد قىلىشتى دەيدۇ.

www.munber.org

بەزى سەلەپ ئۆلىمالىرى مۇنداق دەيدۇ: باغ ئىگىلىرى يەمەنلىك ئىدى. سەئىد ئىبنى جۇبەير مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار سەنئادىن ئالتە مىل يىراقلىقتىكى ”زەرەۋان“ دەپ ئاتىلىدىغان بىر يېزىدىن ئىدى.

بەزىلەر مۇنداق دەيدۇ: ئۇلار ھەبەشىستانلىق بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئاتىسى ئالەمدىن ئۆتكىچە ئۇلارغا بىر باغنى قالدۇرۇپ كەتكەن، ئۇلار ئەھلى كىتابتىن ئىدى. ئۇلارنىڭ ئاتىسى ئۇ باغنى ناھايىتى ياخشى باشقۇرغان بولۇپ، ئۇ باغدىن ئېلىنغان مەھسۇلاتنىڭ بىر قىسمىنى باغنىڭ چىقىمىغا ئىشلىتەتتى، يەنە بىر قىسمىنى ئائىلىسىدىكىلەرنىڭ بىر يىللىق ئوزۇقلۇق ئۈچۈن ئېلىپ قالاتتى، ئېشىپ قالغان قىسمىنى مىسكىنلەرگە سەدىقە قىلىپ بېرەتتى.

ئۇ ۋاپات بولۇپ باغقا ئۇنىڭ باللىرى ۋارىسلىق قىلغاندىن كېيىن، ئۇلار: ئاتىمىز ئەخمەق ئادەم ئىدى، ئۇ باغدىن ئېلىنغان مەھسۇلاتنىڭ بىر قىسمىنى كەمبەغەللەرگە بېرىۋېتەتتى، ئەگەر بىز ئۇلارغا بېرىلىدىغان سەدىقىنى بەرمىسەك، ئۆزىمىز مەھسۇلاتنىڭ ھەممىسىنى تولۇق ئالغان بولاتتۇق، دېيىشتى. شۇنداق قىلىپ ئۇلار كەمبەغەللەرگە سەدىقە بەرمەسلىككە قارارى قىلىشىدى، ئىش ئۇلارنىڭ كۆتكىنىنىڭ دەل ئەكسىچە بولۇپ ئۇلار يامان نىيەتلىرىنىڭ جازاسىنى تارتتى. الله ئۇلارنىڭ قوللىرىدىكى دەسمايە، پايدا ۋە سەدىقە قاتارلىق مال - مۈلۈكلىرىنى پۈتۈنلەي ھالاك قىلدى. ئۇلارغا ھېچ نەرسە قالمىدى. شۇڭا الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئازاب مانا مۇشۇنداقتۇر﴾ يەنى الله نىڭ ئەمرىگە قارشى چىققان، الله ئاتا قىلغان ۋە نېمەت قىلىپ بەرگەن نەرسىگە بېخىللىق قىلغان، مىسكىنلەرنىڭ، كەمبەغەللەرنىڭ ۋە موھتاجلارنىڭ ھەققىنى بەرمىگەن ۋە الله نىڭ نېمىتىنى كۇفرىغا تېگىشكەن كىشىگە بولىدىغان ئازاب مانا مۇشۇنداقتۇر. ﴿ئەگەر ئۇلار بىلسە، ئاخىرەتنىڭ ئازابى تېخىمۇ قاتتىقتۇر﴾ يەنى سىلەر ئاڭلىغاندەك دۇنيانىڭ ئازابى مۇشۇنداقتۇر، ئاخىرەتنىڭ ئازابى ئۇنىڭدىن تېخىمۇ قاتتىقتۇر.

* * * * * * *

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ
تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ لَكُمْ كِتَٰبٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَٰنٌ عَلَيْنَا
بَٰلِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۙ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ فَلْيَأْتُوا۟
بِشُرَكَآئِهِمْ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٤١﴾

تەقۋادارلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ھەقىقەتەن نازۇنېمەتلىك جەننەتلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ﴿34﴾. بىز مۇسۇلمانلارنى كاپىرلار بىلەن باراۋەر قىلامدۇق؟﴿35﴾. نېمە بولدى؟ قانداقچە مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىسىلەر!﴿36﴾. ياكى سىلەردە (ئاسماندىن نازىل بولغان) بىر كىتاب بولۇپ، ئۇنىڭدىن سىلەرگە (قىيامەت كۈنى) خالىغىنىڭلار بار، دېگەننى ئوقۇدۇڭلارمۇ؟﴿37-38﴾. ياكى سىلەر ھۆكۈم قىلغان نەرسەڭلارنىڭ بولۇشىغا بىز سىلەر بىلەن قىيامەت كۈنى ئاندىن ۋاقتى توشىدىغان مەھكەم بىر ئەھدى تۈزۈشكەنمۇ؟﴿39﴾. ئۇلاردىن سوراپ باققىنكى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قايسىسى يۇقىرىقى ئىشلارغا كېپىللىك قىلالايدۇ؟﴿40﴾. ياكى ئۇلارنىڭ (يۇقىرىقى ئىشلارغا كېپىللىك قىلىدىغان شېرىكلىرى) بارمۇ؟ ئەگەر ئۇلار (دەۋاسىدا) راستچىل بولسا، شېرىكلىرىنى كەلتۈرۈپ باقسۇن﴿41﴾.

www.munber.org

تەقۋادارلارنىڭ مۇكاپاتى ۋە ئۇلارغا گۇناھكارلارغا ئوخشاش مۇئامىلە قىلىنمايدىغانلىقى توغرىسىدا

اللە تائالا باغ ئىگىلىرىنىڭ ئەھۋالىنى، ئۇلارنىڭ غالىب ۋە بۈيۈك اللە غا ئاسىيلىق قىلغانلىقىنى ۋە ئۇنىڭ ئەمرىگە قارشىلىق قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇلارغا يەتكەن ئازابنى بايان قىلغاندىن كېيىن، اللە دىن قورققان ۋە ئۇنىڭغا ئىتائەت قىلغان كىشىگە ئاخىرەتتە ئۈزۈلۈپ قالمايدىغان، توختاپ قالمايدىغان ۋە تۈگەپ قالمايدىغان نازۇ نېمەتلىك جەننەتلەر بىلەن مۇكاپات بېرىلىدىغانلىقىنى بايان قىلىدۇ.

﴿**بىز مۇسۇلمانلارنى كاپىرلار بىلەن باراۋەر قىلامدۇق؟**﴾ يەنى مۇسۇلمانلارنى كاپىرلارغا ئوخشاش جازالامدۇق؟ ئاسمان ـ زېمىننىڭ پەرۋەردىگارى بىلەن قەسەمكى، ئۇلارنى ھەرگىز ئوخشاش قىلمايمىز. ﴿**نېمە بولدى؟ قانداقچە مۇنداق ھۆكۈم چىقىرىسىلەر!**﴾ يەنى قانداقمۇ مۇشۇنداق (بولىدۇ دەپ) ئويلايسىلەر! ﴿**ياكى سىلەردە (ئاسماندىن نازىل بولغان) بىر كىتاب بولۇپ، ئۇنىڭدىن سىلەرگە (قىيامەت كۈنى) خالىغىنىڭلار بار، دېگەننى ئوقۇدۇڭلارمۇ؟**﴾ يەنى قولۇڭلاردا ئاسماندىن چۈشكەن، ئىلگىرىكىلەردىن كېيىنكىلەرگە نەقىل قىلىنغان، دەۋايىڭلارنىڭ راست ئىكەنلىكىنى تەكىتلەيدىغان ھۆكۈمنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر كىتاب بولۇپ، سىلەر ئۇ كىتابنى دەرس قىلىپ، ياد ئېلىپ ۋە قولدىن قولغا ئۆتكۈزۈپ تۇرۇۋاتامسىلەر؟ ﴿**ياكى سىلەر ھۆكۈم قىلغان نەرسەڭلارنىڭ بولۇشىغا بىز سىلەر بىلەن قىيامەت كۈنى ئاندىن ۋاقتى توشىدىغان مەھكەم بىر ئەھدى تۈزۈشكەنمۇ؟**﴾ يەنى سىلەردە بىز تەرەپتىن قىلىنغان، سىلەر ئويلىغىنىڭلارغا، قىلغىنىڭلارغا ۋە خالىغىنىڭلارغا ئېرىشىسىلەر دەپ، ئېيتقانلىرىڭلارنى تەكىتلەيدىغان مەھكەم ئەھدە بارمۇ؟ ﴿**ئۇلاردىن سوراپ باققىنكى، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا قايسىسى يۇقىرىقى ئىشلارغا كېپىللىك قىلالايدۇ؟ ياكى ئۇلارنىڭ (يۇقىرىقى ئىشلارغا كېپىللىك قىلىدىغان شېرىكلىرى) بارمۇ؟ ئەگەر ئۇلار (دەۋاسىدا) راستچىل بولسا، شېرىكلىرىنى كەلتۈرۈپ باقسۇن**﴾.

* * * * * * *

يَوۡمَ يُكۡشَفُ عَن سَاقٖ وَيُدۡعَوۡنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾ خَٰشِعَةً أَبۡصَٰرُهُمۡ
تَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞۖ وَقَدۡ كَانُواْ يُدۡعَوۡنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمۡ سَٰلِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرۡنِي وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا ٱلۡحَدِيثِۖ
سَنَسۡتَدۡرِجُهُم مِّنۡ حَيۡثُ لَا يَعۡلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمۡلِي لَهُمۡۚ إِنَّ كَيۡدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمۡ تَسۡـَٔلُهُمۡ أَجۡرٗا فَهُم
مِّن مَّغۡرَمٖ مُّثۡقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمۡ عِندَهُمُ ٱلۡغَيۡبُ فَهُمۡ يَكۡتُبُونَ ﴿٤٧﴾

ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈندە) ئىش قىيىنلىشىدۇ. ئۇلار (ئىمانىنى سىناش ئۈچۈن) سەجدە قىلىشقا چاقىرىلىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلالمايدۇ﴿42﴾*. ئۇلار (قورقۇنچتىن) تىكىلىپ قارىيالمايدۇ، ئۇلارغا خارلىق يۈزلىنىدۇ، ئۇلار (دۇنيادا) ساغلام چاغلىرىدا سەجدىگە دەۋەت قىلىنغان ئىدى (ئۇلار سەجدىدىن باش تارتاتتى)*﴿43﴾*. بۇ قۇرئاننى ئىنكار قىلغانلارنى ماڭا قويۇۋەتكىن، ئۇلارنى تۇيدۇرماستىن، ئاستا ـ ئاستا ھالاكەتكە يۈزلەندۈرىمىز*﴿44﴾*. ئۇلارغا مۆھلەت بېرىمەن، شۈبھىسىزكى، مېنىڭ تەدبىرىم پۇختىدۇر*﴿45﴾*. ياكى ئۇلاردىن (دىنغا دەۋەت قىلغانلىقىڭغا) ھەق سوراپ، ئۇلارنىڭ (ئىقتىسادىي) يۈكىنى*

www.munber.org

ئېغىرلاشتۇرۇۋېتىلگەنمۇ؟ ﴿46﴾. ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا غەيب (يەنى غەيبنى ئىچىگە ئالغان لەۋھۇلمەھپۇز) بار بولۇپ، ئۇلار (ئېيتىدىغانلىرىنى شۇنىڭغا) يازامدۇ؟ ﴿47﴾.

قىيامەت كۈنىنىڭ دەھشىتى توغرىسىدا

الله تائالا ﴿**تەقۋادارلار پەرۋەردىگارىنىڭ دەرگاھىدا ھەقىقەتەن نازۇنېمەتلىك جەننەتلەردىن بەھرىمەن بولىدۇ**﴾ دەپ بايان قىلغاندىن كېيىن، ئۇنىڭ قاچان يۈز بېرىدىغانلىقىنى بايان قىلىپ مۇنداق دەيدۇ: ﴿**ئۇ كۈندە (يەنى قىيامەت كۈندە) ئىش قىيىنلىشىدۇ. ئۇلار (ئىمانىنى سىناش ئۈچۈن) سەجدە قىلىشقا چاقىرىلىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلالمايدۇ**﴾ يەنى قىيامەت كۈنى دەھشەتلىك ئەھۋاللار، قاتتىق تەۋرەش، بالايى ـ ئاپەت، سىناق ۋە باشقا چوڭ ـ چوڭ ئىشلار يۈز بېرىدۇ.

ئىمام بۇخارى ئەبۇسەئىد خۇدرىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «قىيامەت كۈنى پەرۋەردىگارىمىز جامالىنى ئاچىدۇ، شۇنىڭ بىلەن ھەر بىر مۆمىن ئەر ۋە مۆمىن ئايال ئۇنىڭغا سەجدە قىلىدۇ. دۇنيادىكى چاغدا رىيا قىلىش ۋە كۆز ـ كۆز قىلىپ سەجدە قىلغانلار سەجدە قىلماي ئېشىپ قالىدۇ، ئۇلار سەجدە قىلماقچى، بولىدۇ بىراق ئۇلارنىڭ دۈمبىسى تاياقتەك قېتىپ قالغان ھالدا سەجدە قىلالماي قالىدۇ». بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

﴿**ئۇلار (قورقۇنچتىن) تىكىلىپ قارىيالمايدۇ، ئۇلارغا خارلىق يۈزلىنىدۇ**﴾ يەنى ئۇلار دۇنيادىكى چاغدا گۇناھ ۋە تەكەببۇرلۇق قىلغانلىقى سەۋەبىدىن، ئاخىرەتتە ئۇنىڭ دەل ئەكسىچە خارلىق بىلەن جازاغا تارتىلىدۇ، ئۇلار دۇنيادىكى چاغدا سەجدە قىلىشقا چاقىرىلغاندا، ساق ـ سالامەت تۇرۇقلۇق سەجدە قىلىشتىن باش تارتقىنىدەك، ئاخىرەتتىمۇ سەجدە قىلىشقا قادىر بولالماسلىق بىلەن جازالىنىدۇ. ئەگەر قىيامەت كۈنى غالىب ۋە بۈيۈك پەرۋەردىگار جامالىنى ئاشكارا قىلسا، مۆمىنلەر ئۇنىڭغا سەجدە قىلىدۇ، كاپىرلار ۋە مۇناپىقلاردىن بىرمۇ ئادەم سەجدە قىلالمايدۇ. بەلكى ئۇلارنىڭ دۈمبىلىرى تاياقتەك قېتىپ قالىدۇ، ئۇلار ھەر بىر قېتىم سەجدە قىلماقچى بولغاندا ئوڭدىسىغا يىقىلىپ چۈشىدۇ. چۈنكى ئۇلار دۇنيادا مۆمىنلەر قىلغان ئىشنىڭ دەل ئەكسىنى قىلاتتى.

قۇرئان كەرىمنى ئىنكار قىلغانلارنى قاتتىق ئاگاھلاندۇرۇش توغرىسىدا

﴿**بۇ قۇرئاننى ئىنكار قىلغانلارنى ماڭا قويۇۋەتكىن**﴾ يەنى قۇرئان كەرىمنى ئىنكار قىلغان ئادەمنى ماڭا قويۇۋەتكىن، مەن ئۇنى ئاستا ـ ئاستا ئازغۇنلۇققا قانداق يۈزلەندۈرىدىغانلىقىمنى ۋە ئۇنىڭغا قانداق مۆھلەت بېرىدىغانلىقىمنى، ئاندىن ئۇنى غالىب ۋە قۇدرەتلىك ھالەتتە تۇرۇپ ھالاك قىلىدىغانلىقىمنى ئوبدان بىلىمەن.

﴿**ئۇلارنى تۇيدۇرماستىن، ئاستا ـ ئاستا ھالاكەتكە يۈزلەندۈرىمىز**﴾ يەنى ئۇلار بۇنى ئۇقمايلا قالىدۇ، بەلكى ئۇلار بۇنى الله تەرەپتىن كەلگەن كارامەت دەپ ئېتىقاد قىلىدۇ، ھالبۇكى، ئۇ بىر خارلىقتۇر. الله تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دېگەن: ﴿(ئۇلار) بىزنىڭ ئۇلارغا مال ـ مۈلۈك ۋە ئەۋلاتلارنى بەرگەنلىكىمىزنى ئۆزلىرىگە تېز ياخشىلىق قىلغانلىق دەپ ئويلامدۇ؟ ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس، ئۇلار ئۇقمايدۇ﴾[1] ﴿ئۇلار ئۆزلىرىگە قىلىنغان نەسىھەتنى ئۇنتۇغان چاغدا، ئۇلارغا (سىناش ئۈچۈن) پاراۋانلىقنىڭ ھەممە

---

[1] سۈرە مۆمىنۇن 55 ـــ 56 ـ ئايەتلەر.

www.munber.org

ئىشلىرىنى ئېچىۋېتىدۇ، ئۇلار تاكى ئۆزلىرىگە بېرىلگەن نېمەتلەردىن خۇشال ـ خۇرام تۇرغاندا (ئۇلارنى تۇيۇقسىز جازالىدۇق)، ئۇلار ھەسرەتتە قالدى﴾[1].

﴿ئۇلارغا مۆھلەت بېرىمەن، شۈبھىسىزكى، مېنىڭ تەدبىرىم پۇختىدۇر﴾ يەنى ئۇلارنى جازالاشنى كېچىكتۈرۈپ، ئۇلارغا مۆھلەت بېرىمەن، بۇ مېنىڭ ئۇلارغا بولغان تەدبىرىم ۋە ھىيلە ـ مىكرىمدۇر، شەك ـ شۈبھىسىزكى، مېنىڭ ئەمر ـ پەرمانىمغا خىلاپلىق قىلغان، پەيغەمبەرلىرىمنى ئىنكار قىلغان ۋە ماڭا ئاسىيلىق قىلىشقا پېتىنغان ئادەملەرگە تۇتقان تەدبىرىم ناھايىتى پۇختىدۇر ۋەچوڭدۇر.

ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «شەك ـ شۈبھىسىزكى، اللّٰه تائالا زالىمغا ئەلۋەتتە مۆھلەت بېرىدۇ، ئۇنى جازالىغان چاغدا ھەرگىز ساق قويمايدۇ». دەپ ئاندىن ﴿پەرۋەردىگارىڭ زالىم يۇرتلار (ئاھالىسى) نى ھالاك قىلسا، ئەنە شۇنداق ھالاك قىلىدۇ، اللّٰه نىڭ ئازابى ھەقىقەتەن تولىمۇ قاتتىقتۇر﴾[2] دېگەن ئايەتنى ئوقۇغانلىقىنى رىۋايەت قىلدۇ.

﴿ياكى ئۇلاردىن (دىنغا دەۋەت قىلغانلىقىڭغا) ھەق سوراپ، ئۇلارنىڭ (ئىقتىسادىي) يۈكىنى ئېغىرلاشتۇرۇۋەتتىڭمۇ؟ ياكى ئۇلارنىڭ يېنىدا غەيب (يەنى غەيبنى ئېچىگە ئالغان لەۋھۇلمەھپۇز) بار بولۇپ، ئۇلار (ئېيتىدىغانلىرىنى شۇنىڭغا) يازامدۇ؟﴾ بۇ ئىككى ئايەتنىڭ تەپسىرى سۈرە تۇردا ئۆتتۈپ كەتتى. ئۇنىڭ مەنىسى: ئى مۇھەممەد! سەن ئۇلارنى غالىب ۋە بۈيۈك اللّٰه تەرەپكە دەۋەت قىلغانلىقىڭ ئۈچۈن ئۇلاردىن ھەق ئالمايسەن، بەلكى سەن بۇنىڭ ئۈچۈن اللّٰه تائالانىڭ دەرگاھىدىن ساۋاب ئۈمىد قىلىسەن. ھالبۇكى ئۇلار نادانلىقى، كۇپۇرلۇق قىلغانلىقى ۋە ھەققە قارشى چىققانلىقى تۈپەيلىدىن سەن ئۇلارغا ئېلىپ كەلگەن ھەقىقەتنى ئىنكار قىلىدۇ.

* * * * * * *

فَٱصۡبِرۡ لِحُكۡمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ ٱلۡحُوتِ إِذۡ نَادَىٰ وَهُوَ مَكۡظُومٞ ﴿٤٨﴾ لَّوۡلَآ أَن تَدَٰرَكَهُۥ
نِعۡمَةٞ مِّن رَّبِّهِۦ لَنُبِذَ بِٱلۡعَرَآءِ وَهُوَ مَذۡمُومٞ ﴿٤٩﴾ فَٱجۡتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِن يَكَادُ
ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَيُزۡلِقُونَكَ بِأَبۡصَٰرِهِمۡ لَمَّا سَمِعُواْ ٱلذِّكۡرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجۡنُونٞ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكۡرٞ
لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾

پەرۋەردىگارىڭنىڭ ھۆكمىگە سەۋر قىلغىن، (ئالدىراڭغۇلۇقتا، زېرىككەكلىكتە) بېلىقنىڭ ساھىبىگە (يەنى يۇنۇسقا) ئوخشاش بولمىغىن، ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (بېلىقنىڭ قارنىدا تۇرۇپ) غەمكىن ھالدا پەرۋەردىگارىغا ئىلتىجا قىلدى﴿48﴾. ئەگەر ئۇ پەرۋەردىگارىنىڭ نېمىتىگە ئېرىشمىسە ئىدى، ئەلۋەتتە، ئۇ (قىلمىشىغا) مالامەت قىلىنغان ھالدا (دەرەخمۇ يوق، تاغمۇ يوق) بىر دالىغا تاشلانغان بولاتتى﴿49﴾. پەرۋەردىگارى ئۇنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدى، ئۇنى ياخشىلاردىن قىلدى﴿50﴾. كاپىرلار قۇرئاننى ئاڭلىغان چاغلىرىدا (ساڭا بولغان دۈشمەنلىكىنىڭ قاتتىقلىقىدىن يامان) كۆزلىرى بىلەن سېنى يىقىتىۋېتىشكە تاس قالىدۇ. سېنى: «شۈبھىسىز بىر مەجنۇن» دېيىشىدۇ﴿51﴾. قۇرئان پەقەت تامام ئەھلى جاھان ئۈچۈن ۋەز ـ نەسىھەتتۇر﴿52﴾.

---

[1] سۈرە ئەنئام 44 ـ ئايەت.
[2] سۈرە ھۇد 102 ـ ئايەت.

www.munber.org

سەۋر قىلىشقا، يۇنۇس ئەلەيھىسسالامدەك ئالدىراپ كەتمەسلىككە بۇيرۇش توغرىسىدا

اللّٰه تائالا مۇنداق دەيدۇ: ئى مۇھەممەد! قەۋمىڭنىڭ ساڭا يەتكۈزگەن ئەزىيەتلىرىگە ۋە ئۇلارنىڭ سېنى ئىنكار قىلغانلىقىغا ﴿سەۋر قىلغىن﴾ شەك ـ شۈبھىسىزكى، كەلگۈسىدە اللّٰه ساڭا پايدىلىق، ئۇلارغا زىيانلىق ھۆكۈم چىقىرىدۇ، دۇنيا ۋە ئاخىرەتتە ياخشى ئاقىۋەتنى ساڭا ۋە ساڭا ئەگەشكەنلەرگە بېرىدۇ. ﴿(ئالدىراڭغۇلۇقتا، زېرىككەكلىكتە) بېلىقنىڭ ساھىبىگە (يەنى يۇنۇسقا) ئوخشاش بولمىغىن﴾ يەنى يۇنۇس ئەلەيھىسسالام قەۋمىنىڭ ئىمان ئېيتمىغانلىقىغا خاپا بولۇپ، شەھرىدىن كېتىپ قالغان چاغدا، ئۇنىڭ كېمىگە ئولتۇرۇپ دېڭىزدا سەپەر قىلىشى، ئۇنى بېلىقنىڭ يۇتۇۋېلىشى، بېلىقنىڭ ئۇنى دېڭىزلاردا ۋە دېڭىزنىڭ قاراڭغۇ ۋە چوڭقۇر يەرلىرىدە ئايلاندۇرۇپ يۈرۈشى، ئالدىنئالا ئورۇنلاشتۇرۇشىدىن ئىجرا قىلىنغان نەرسە ھېچ توسالغۇغا لايىق رەۋىشتە تەسبىھ ئېيتقانلىقىنى ئۇنىڭ ئاڭلىغانلىقى قاتارلىق بىر قاتار ئىشلار يۈز بەردى. شۇ چاغدا، ئۇ بېلىقنىڭ قارنىدا تۇرۇپ: ﴿(پەرۋەردىگارىم) سەندىن بۆلەك ھېچ مەبۇد (بەرھەق) يوقتۇر، سەن (جىمى كەمچىلىكلەردىن) پاكتۇرسەن، مەن ھەقىقەتەن (ئۆز نەپسىمگە) زۇلۇم قىلغۇچىلاردىن بولدۇم﴾[1] دەپ نىدا قىلدى.

اللّٰه تائالا بۇ ھەقتە مۇنداق دەيدۇ: ﴿ئۇنىڭ دۇئاسىنى ئىجابەت قىلدۇق، ئۇنى (بېلىق يۇتقان چاغدىكى) غەمدىن خالاس قىلدۇق، شۇنىڭدەك مۆمىنلەرنى (ئېغىرچىلىقلاردىن) خالاس تاپقۇزىمىز﴾[2] ﴿ئەگەر ئۇ تەسبىھ ئېيتقۇچىلاردىن بولمىسا ئىدى، بېلىقنىڭ قارنىدا ئەلۋەتتە قىيامەتكىچە قالاتتى﴾[3] ﴿ئۆز ۋاقتىدا ئۇ (بېلىقنىڭ قارنىدا تۇرۇپ) غەمكىن ھالدا پەرۋەردىگارىغا ئىلتىجا قىلدى﴾ شۇڭا اللّٰه تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿پەرۋەردىگارى ئۇنى (پەيغەمبەرلىككە) تاللىدى، ئۇنى ياخشىلاردىن قىلدى﴾.

ئىمام ئەھمەد، ئابدۇللاھتىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «ھېچبىر ئادەمنىڭ ئۆزىنى يۇنۇس ئىبنى مەتتا ئەلەيھىسسالامدىن ياخشى دېيىشى لايىق ئەمەس» بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىم رىۋايەت قىلغان.

كۆز تېگىشنىڭ راست ئىكەنلىكى توغرىسىدا

﴿كاپىرلار قۇرئاننى ئاڭلىغان چاغلىرىدا (ساڭا بولغان دۈشمەنلىكىنىڭ قاتتىقلىقىدىن يامان كۆزلىرى بىلەن سېنى يىقىتىۋېتىشكە تاس قالىدۇ﴾ يەنى ئەگەر اللّٰه سېنى ئۇلارنىڭ يامان كۆزلىرىدىن ساقلىمايدىغان ۋە ئۇلاردىن ھىمايە قىلمايدىغان بولسا، ئۇلار ساڭا بولغان دۈشمەنلىكىنىڭ قاتتىقلىقىدىن ساڭا ھەسەت قىلىپ، يامان كۆزلىرى بىلەن قاراپ سېنى يىقىتىۋەتكەن بولاتتى.

بۇ ئايەت ۋە ئۇنىڭ تەسىرىنىڭ غالىب ۋە بۈيۈك اللّٰه نىڭ ئەمرى بىلەن كۆز تېگىشنىڭ راست ئىكەنلىكى ھەققىدە دەلىل بار. شۇنداقلا بۇ ھەقتە نۇرغۇن ھەدىسلەر رىۋايەت قىلىنغان.

ئىمام ئىبنى ماجە بۇرەيدە ئىبنى ھەسب رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «پەقەت كۆز تەگكەن ياكى زەھەرلىك ھايۋانلار چېقىۋالغان ئادەمگىلا دۇئا ئوقۇش دۇرۇستتۇر» بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى، مۇسلىم، ئەبۇداۋۇد ۋە تىرمىزى قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

---

(1) سۈرە ئەنبىيا 87 ـ ئايەتنىڭ بىر قىسمى.
(2) سۈرە ئەنبىيا 88 ـ ئايەت.
(3) سۈرە ساففات 143 ـ 144 ـ ئايەتلەر.

www.munber.org

ئىمام مۇسلىم، ئىبنى ئابباستىن پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ:«كۆز تېگىش ھەقتۇر، ئەگەر بىرەر نەرسە تەقدىرنى ئۆزگەرتەلىسە، ئەلۋەتتە كۆز تېگىش ئۆزگەرتەلەيتتى[1]، ئەگەر سىلەردىن يۇيۇنۇش تەلەپ قىلىنسا، يۇيۇنۇڭلار[2]».

ئىبنى ئابباس مۇنداق دەيدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام اللە غا سېغىنىپ ھەسەن بىلەن ھۈسەيىنگە يامانلىق يېتىپ قېلىشتىن پاناھ تىلەپ:«مەن اللە نىڭ مۇكەممەل سۆزلىرىگە سېغىنىپ سىلەر ئىككىڭلارغا ھەر قانداق شەيتاننىڭ يامانلىقىدىن، زەھەرلىك ھايۋاندىن، ھەر قانداق يامان كۆزدىن، ساراڭ بولۇپ قېلىشتىن ۋە ئېزىپ قېلىشتىن پاناھ تىلەيمەن» دەيتتى. ئۇ يەنە: «ئىبراھىم ئەلەيهىسسالام اللە غا سېغىنىپ ئىسھاق بىلەن ئىسمائىل ئەلەيهىسسالامغا مۇشۇنداق يامانلىقلارنىڭ يېتىپ قېلىشىدىن پاناھ تىلەيتتى» دەيتتى. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى، ئەبۇداۋۇد، تىرمىزى، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجە قاتارلىقلار رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئىبنى ماجە، ئەبۇئۇمامە ئەسئەد ئىبنى سەھلنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئاتام سەھل ئىبنى ھۇنەيف يۇيۇنۇۋاتقان چاغدا ئامىر ئىبنى رەبىيئە ئۇنىڭ يېنىدىن ئۆتۈپ كېتىۋېتىپ: مەن بۈگۈنگە ئوخشاش كۈننى ۋە ئۇنىڭ بەدىنىگە ئوخشاش ھېچ ئېچىلىپ باقمىغان چىرايلىق بەدەننى كۆرۈپ باقمىدىم، دېدى. شۇنىڭ بىلەن سەھل يىقىلىپ چۈشتى، ئۇ دەرھال پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ قېشىغا ئېلىپ كېلىندى ۋە ئۇنىڭغا: سەھلگە كۆز تەگدى دېيىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام: «ئۇنىڭغا كىمنىڭ كۆزى تەگدى دەپ قارايسىلەر؟» دېدى. ساھابىلار: ئامىر ئىبنى رەبىيئەنىڭ كۆزى تەگدى، دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام: «سىلەرنىڭ بىرىڭلار نېمىگە ئاساسلىنىپ قېرىندىشىنى ئۆلتۈرىدۇ؟ ئەگەر سىلەرنىڭ بىرىڭلار قېرىندىشىدا ھەۋەس قىلارلىق بىرەر ئىشنى كۆرسە، ئۇ ئۇنىڭغا بەرىكەت تىلەپ دۇئا قىلسۇن» دېدى. ئاندىن سۇ ئەكەلدۈرۈپ ئامىرنى شۇ سۇدا تاھارەت ئېلىشقا يۈزىنى يۇيۇشقا، ئىككى قولىنى جەينەكلىرى بىلەن قوشۇپ يۇيۇشقا، ئىككى تىزىنى ۋە ئىشتىنىنىڭ ئىچ تەرىپىنى يۇيۇشقا، ئاندىن ئۈستىگە شۇ شۈنى تۆكۈشكە بۇيرۇدى. سۇفيان، مەئمەردىن زۆھرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام تاھارەت ئالغان سۇ ئېلىنغان قاچىنى ئامىرنىڭ ئارقا تەرىپىگە كۆمتۈرۈپ قويۇشقا بۇيرۇغان. بۇ ھەدىسنى ئىمام نەسەئىمۇ ئەۋ ئۇمامىدىن: شۇ قاچىنى ئۇنىڭ ئارقا تەرىپىگە كۆمتۈرۈپ قويۇشقا بۇيرۇغان، دەپ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئىبنى ماجە، ئەبۇسەئىد خۇدرىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام اللە غا سېغىنىپ جىنلارنىڭ ۋە ئىنسانلارنىڭ يامان كۆزلىرىدىن پاناھ تىلەيتتى. سۈرە فەلەق بىلەن سۈرە ناس نازىل بولغاندىن كېيىن يامانلىقلاردىن ئۇ ئىككى سۈرىنى ئوقۇپ پاناھ تىلەشكە باشلاپ، ئۇنىڭدىن باشقا نەرسىنى ئوقۇشنى تاشلىدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام تىرمىزى ۋە نەسەئىمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئەھمەد، ئەبۇسەئىدنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: جىبرىئىل ئەلەيهىسسالام پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالامنىڭ يېنىغا كېلىپ: ئى مۇھەممەد! كېسەل بولۇپ قالدىڭمۇ؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام: «ھەئە» دېدى. جىبرىئىل ئەلەيهىسسالام: ئىسمى بىلەن ساڭا دۇئا ئوقۇپ، ساڭا ئەرزىيەت يەتكۈزىدىغان ھەر قانداق نەرسىدىن، ھەر قانداق جان ئىگىسىنىڭ يامانلىقىدىن ۋە سېنى ئەيىبلىگۈچى

---

[1] ياخشىلىق ۋە يامانلىقتىڭ ھەممىسى اللە تەرەپتىن كېلىدۇ، ھېچ نەرسە اللە نىڭ تەقدىرىنى ئۆزگەرتەلمەيدۇ ھېچ نەرسە اللە نىڭ ئىزنىسىز زىيان يەتكۈزەلمەيدۇ.
[2] كۆزى يامان كىشى پەيغەمبەر ئەلەيهىسسالام كۆرسەتكەن بويىچە يۇيۇنىدۇ.

www.munber.org

ھەر قانداق يامان كۆزدىن پاناھ تىلەيمەن، اللە ساڭا شىپالىق بەرسۇن، اللە نىڭ ئىسمى بىلەن ساڭا دۇئا ئوقۇيمەن» دېدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام مۇسلىم، نەسەئى ۋە ئىبنى ماجە قاتالىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئەھمەد، ئەبۇسەئىد ياكى جابىر ئىبنى ئابدۇللاھنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام كېسەل بولۇپ قالدى. شۇنىڭ بىلەن ئۇنىڭ يېنىغا جىبرىئىل ئەلەيھىسسالام كېلىپ: «اللە نىڭ ئىسمى بىلەن ساڭا دۇئا ئوقۇپ، ساڭا ئەزىيەت يەتكۈزىدىغان ھەر قانداق نەرسىدىن، ھەر قانداق ھەسەت قىلغۇچىدىن ۋە ھەر قانداق يامان كۆزدىن پاناھ تىلەيمەن. اللە ساڭا شىپالىق بەرسۇن» دېدى.

ئىمام ئەھمەد ئەبۇھۇرەيرە رەزىيەللاھۇ ئەنھۇدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: «شەك - شۈبھىسىزكى، كۆز تېگىش راستتۇر» بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان. ئىبنى ماجە، ئەبۇھۇرەيرىدىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ: «كۆز تېگىش ھەقتۇر» دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئەھمەد، ئۇبەيد ئىبنى رىفائە زۇرەقىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئەسما بىنتى ئۇمەيس: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! بەنى جەپەر قەبىلىسىدىكىلەرگە ھەقىقەتەن كۆز تېگىدۇ، ئۇلارغا دۇئا قىلدۇرسام بولامدۇ؟ دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ھەئە، بولىدۇ، ئەگەر بىرەر نەرسە تەقدىرنى ئۆزگەرتەلىسە، ئەلۋەتتە كۆز تېگىش ئۆزگەرتەلەيتتى» دېدى. بۇ ھەدىسنى ئىمام تىرمىزى، ئىبنى ماجە ۋە نەسەئى قاتارلىقلارمۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئىبنى ماجە، ئائىشە رەزىيەللاھۇ ئەنھانىڭ پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ماڭا كۆز تەگسە، مېنى دۇئا ئوقۇتۇشقا بۇيرۇيتتى، دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ. بۇ ھەدىسنى ئىمام بۇخارى ۋە مۇسلىممۇ رىۋايەت قىلغان.

ئىمام ئەھمەد ئەبۇئۇمامە ئىبنى سەھلدىن ئۇنىڭ ئاتىسىنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ۋە ساھابىلار مەككىگە قاراپ يولغا چىقتى. ئۇلار جۆھفە دېگەن يەرنىڭ خەررار جىلغىسىغا يېتىپ كەلگەندە، سەھل ئىبنى ھۇنەيف يۇيۇندى. ئۇ ئاق، كېلىشكەن ۋە تېرىسى چىرايلىق ئادەم ئىدى. ئۇ يۇيۇنۇۋاتقاندا بەنى ئەدى ئىبنى كەئب قەبىلىسىگە تەۋە ئامىر ئىبنى رەبىيئە دېگەن ئادەم ئۇنىڭغا قاراپ: مەن بۈگۈنگە ئوخشاش كۈننى ۋە ئۇنىڭ بەدىنىگە ئوخشاش ھېچ ئېچىلىپ باقمىغان چىرايلىق بەدەننى كۆرۈپ باقمىدىم، دېدى. شۇنىڭ بىلەن سەھل يىقىلىپ چۈشتى، ئۇ دەرھال پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا ئېلىپ كېلىندى ۋە ئۇنىڭغا: ئى اللە نىڭ پەيغەمبىرى! سەھلگە سەن ئامال قىلالامسەن؟ اللە نىڭ نامى بىلەن قەسەمكى، ئۇ بېشىنى كۆتۈرەلمەيۋاتىدۇ، ھوشىغىمۇ كەلمەيۋاتىدۇ، دېيىلدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئۇنىڭغا بىرەر ئادەمنىڭ كۆزى تەگدى دەپ قارامسىلەر؟» دېدى. ساھابىلار: ئۇنىڭغا ئامىر ئىبنى رەبىيئە قارىغان ئىدى دېدى. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام ئامىرنى چاقىرىپ كېلىپ، ئۇنىڭغا ئاچچىقلىدى ۋە: «سىلەرنىڭ بىرىڭلار نېمىگە ئاساسلىنىپ قېرىندىشىنى ئۆلتۈرىدۇ؟ ئەگەر سەن قېرىندىشىڭدا ھەۋەس قىلغۇدەك بىرەر ئىشنى كۆرگەن بولساڭ، ئۇنىڭغا بەرىكەت دۇئا قىلساڭ بولمامدۇ؟» دېدى. ئاندىن ئۇنىڭغا يەنە: «سەھلنىڭ شىپا تېپىشى ئۈچۈن يۇيۇنغىن» دېدى. شۇنىڭ بىلەن ئامىر يۈزىنى، ئىككى قولىنى، ئىككى جەينىكىنى، ئىككى تىزىنى، ئىككى پۇتىنىڭ بارماقلىرىنى ۋە ئىشتىنىنىڭ ئىچ تەرىپىنى بىر قاچىغا يۇيدى. ئاندىن شۇ سۇ ئامىرنىڭ ئۈستىگە تۆكۈلدى. بىر ئادەم ئۇ سۇنى ئامىرنىڭ ئارقا تەرىپىدىن ئۇنىڭ بېشىغا ۋە دۈمىسىگە تۆكتى. ئاندىن

www.munber.org

قاچىنى ئامىرنىڭ ئارقا تەرىپىگە كۆمتۈرۈپ قويىدى. مۇشۇنداق قىلىنغاندىن كېيىن سەھل ھوشىغا كېلىپ، ھېچ ئىش بولمىغاندەك ئادەملەر بىلەن يولىنى داۋام قىلدى.

ئىمام ئەھمەد ئۇبەيدۇللاھ ئىبنى ئامىرنىڭ مۇنداق دېگەنلىكىنى رىۋايەت قىلىدۇ: ئامىر ئىبنى رەبىيئە بىلەن سەھل ئىبنى ھۇنەيف يۇيۇنماقچى بولۇپ چەترەك بىر جايغا باردى. ئۇ ئىككىسى دالدا قىلغۇدەك بىرەر نەرسە ئىزدىدى. ئاخىرى ئامىر ئۇچىسىغا كىيىۋالغان جۇۋىسىنى پەردە قىلدى. ئامىر مۇنداق دەيدۇ: مەن ئۇنىڭغا قارىدىم. مېنىڭ ئۇنىڭغا كۆزۈم تېگىپتۇ. ئۇ يۇيۇنۇۋاتقان سۇنى ئۆرىۋەتتى. مەن ئۇنىڭ سۇدا تۇرۇپ پالاق ـ پالاق قىلغان ئاۋازىنى ئاڭلىدىم. ئاندىن ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ، ئۇنى ئۈچ قېتىم توۋلىدىم. ئۇ ماڭا جاۋاب بەرمىدى. شۇنىڭ بىلەن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامنىڭ قېشىغا كېلىپ، ئەھۋالنى ئۇنىڭغا خەۋەر قىلدىم. ئۇ دەرھال ئۇنىڭ قېشىغا يېتىپ كېلىپ سۇغا كەچتى. مەن ئۇنىڭ ئىككى پاچىقىنىڭ ئاقلىقىنى كۆردۈم. پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام قولى بىلەن سەھلنىڭ كۆكسىگە ئۇردى، ئاندىن: «ئى الله! ئۇنىڭ تېنىنىڭ قىزىقلىقىنى، سوغۇقلۇقىنى ۋە ئاغرىقىنى قايتۇرۇۋەتكىن» دېدى. ئاندىن پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالام: «ئەگەر سىلەرنىڭ بىرىڭلار قېرىندىشىدا ياكى ئۆزىدە ۋە ياكى مېلىدا ئەجەپلىنەرلىك بىرەر ئىشنى كۆرسە، بەرىكەت تىلەپ دۇئا قىلسۇن! شەك ـ شۈبھىسىزكى، كۆز تېگىش ھەقتۇر» دېدى.

كاپىرلارنىڭ قىلغان تۆھمىتى ۋە ئۇلارغا بېرىلگەن جاۋاب توغرىسىدا

﴿سېنى: «شۈبھىسىز بىر مەجنۇن» دېيىشىدۇ﴾ يەنى ئۇلار پەيغەمبەر ئەلەيھىسسالامغا يامان كۆزلىرى بىلەن قارايدۇ، تىللىرى بىلەن ئەزىيەت بېرىدۇ ۋە: شەك ـ شۈبھىسىزكى، ئۇ مەن قۇرئاننى ئېلىپ كەلدىم دېگەن دەۋاسىدا بىر مەجنۇندۇر، دېيىشىدۇ. الله تائالا مۇنداق دەيدۇ: ﴿**قۇرئان پەقەت تامام ئەھلى جاھان ئۈچۈن ۋەز ـ نەسىھەتتۇر**﴾.

شۇنىڭ بىلەن سۈرە قەلەمنىڭ تەپسىرى تۈگىدى. جىمى ھەمدۇسانا ۋە مەدھىيە الله غا خاستۇر.

www.munber.org